Kültürel Ekosistem Hizmetleri

Doğal ve kültürel peyzajların insanlara sunduğu maddi olmayan rekreasyon, estetik deneyim, yer kimliği, ruhsallık ve eğitim yoluyla turizm değerini, refahı ve yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan hizmetler.

Kültürel ekosistem hizmetleri, insanların ekosistemlerle kurduğu etkileşimlerden doğan maddî olmayan faydaları kapsar. Bu kapsamda rekreasyon ve turizm, estetik deneyim, yer kimliği ve aidiyet, kültürel mirasın aktarımı, ruhsallık ve ritüeller ile eğitim ve ilham yer alır (Millennium Ecosystem Assessment [MEA] 2005; TEEB 2010). Güncel sınıflandırmalar bu hizmetleri düzenleyici ve arz hizmetlerinden ayrı bir kategori olarak ele alır ve "yer duygusu" ile kültürel değerler üzerinden tanımlar (Haines-Young ve Potschin-Young, 2018). Piyasa fiyatlarına doğrudan yansımadıkları için bu faydalar, toplumsal refaha yaptıkları katkıya rağmen görünmez kalabilir (TEEB 2010; IPBES 2019).

Destinasyon çekiciliğinin önemli bir bölümü kültürel ekosistem hizmetlerinden kaynaklanır. Kapadokya'da manzara estetiği ziyaretçi ilgisini artırır; Kaçkarlar'da doğa yürüyüşü olanakları rekreasyonel deneyimi güçlendirir; Manyas'ta kuş gözlemi ve doğa fotoğrafçılığı bilgi ve ilham üretir; Nemrut ve Hacı Bektaş'ta inanç temelli ziyaretler manevi değerleri görünür kılar; karanlık gökyüzü alanlarında sessizlik ve gökyüzü gözlemi zihinsel esenliği destekler. Bu hizmetlerin taşıyıcısı olan peyzaj bütünlüğü ve yerel kültürel pratikler, ziyaretçi memnuniyetini ve destinasyon imajını güçlendirir (MEA 2005; IPBES 2019). Aşırı kullanım, metalaştırma, gürültü ve ışık kirliliği ile erişim eşitsizliği bu anlam katmanlarını zayıflatır ve hizmetin sürekliliğini tehlikeye atar (IPBES 2019).

Kültürel ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesi, öznel ve nesnel yöntemlerin birlikte kullanımını gerektirir. Ziyaretçi anketleri ve katılımcı haritalama (PPGIS) algılanan değerleri görünür kılar; görsel koridor ve seyirlik alan analizleri manzara estetiğini ölçer; kitle kaynaklı foto-yer verileri kullanım yoğunluğunu ve tercih edilen mekânları izler; ses peyzajı ve ses basınç düzeyi (SPL) ölçümleri sessizlik ve akustik konforu değerlendirir; karanlık gökyüzü göstergeleri görsel ekoloji açısından kritik eşikleri belirler (Haines-Young ve Potschin-Young 2018; TEEB 2010). Turizm planlamasında ziyaretçi taşıma kapasitesi hesapları, mekânsal zonlama, sessiz ve karanlık alanların korunması, yerel topluluklarla ortak yönetim ve yöresel özgünlüğün desteklenmesi temel ilkeler olarak öne çıkar (MEA 2005; TEEB 2010). Yorumlayıcı rotalar, rehberlik ve

yerinde/çevrimiçi eğitim programları ziyaretçi deneyimini derinleştirir ve kültürel ekosistem hizmetlerinin uzun erimli korunmasına katkı sağlar (IPBES 2019)

OSMAN ZEYBEK

2025

Ayrıca bkz.: Tabiat Parkı; Biyolojik Çeşitlilik Turizmi; Ekorekreasyon; Göller Bölgesi Ekoturizm Gelişim Bölgesi; Turizmde Biyoçeşitlilik; Çanakkale Kalkım Ekoturizm Alanı; Ekoturizm Rotası; Biyoçeşitlilik, Korunan Alanlar ve Turizm; Biyoçeşitlik, Korunan Alanlar ve Turizm; Doğal Sit; Habitat;

Yararlanılan kaynaklar: Haines-Young, R. ve Potschin-Young, M. (2018). Common International Classification of Ecosystem Services (CICES) v5.1 and guidance on the application of the revised structure. Fabis Consulting Ltd.; Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES). (2019). Global assessment report on biodiversity and ecosystem services (E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz ve H. T. Ngo, Editörler). IPBES Secretariat.; Kumar, P. (Editör). (2010). The economics of ecosystems and biodiversity: Ecological and economic foundations. Earthscan.; Millennium Ecosystem Assessment. (2005). Ecosystems and human well-being: Synthesis. Island Press.